

Grønlandsårene

Af Max Dunbar, McGill University

Oversat af Birthe L. Clausen

Det er ikke nemt at sige, hvorfor jeg egentlig rejste til Grønland den første gang. Det kunne lige så vel være blevet Svalbard eller Baffin Island. Måske var jeg, fordi jeg var født i Skotland, i begyndelsen tiltrukket af det træløse landskab, af bjergene og de store vidder. Jeg tilbragte fire meget lykkelige år ved Oxford Universitet, hvor jeg blev formand for Oxford University Exploration Club. I sommeren 1935 forlod en universitetsekspedition bestående af fire studerende København i Knud Rasmussens skonnert »Dannebrog« med kurs mod Holsteinsborg, Sdr. Strømfjord og Sarfatok elven, hvor vi tilbragte nogle få uger med at kortlægge området. To af os var ingeniørstuderende og habile landmålere. De andre to (heriblandt jeg selv) var med som »bærere« eller altnulig-mænd. Den anden ikke-specialist, Michael Atter, kom jeg til at kende godt i løbet af denne tur. Han var en ny ven, som jeg dog mistede med det samme, idet han druknede i Sarfatok elven. Men da Mike og jeg havde set Grønlands sydvestkyst fra havet ved Cape Desolation, var vi blevet enige om, at alene dette syn var hele turen værd. Jeg besluttede mig da for at vende tilbage så snart som mu-

ligt. »En gang Grønland, altid Grønland« (Gam).

Mine dagbogsnotater fra dette første besøg i Grønland blev for nylig trykt i tidsskriftet »Fontanus« fra McGill Universitet under titlen »Greenland Adventure, 1935: Diary of a very young man«. Dette årlige tidsskrift blev startet og redigeret af min kollega Hans Møller, som er forskningsbibliotekar på universitetet. Min artikel var forsynet med et forord af Svend-Erik Danielsen, administrerende direktør for Grønlandsbanken (se senere), og jeg beskrev her ekspeditionen som en, der »made no claim to immortality in the annals of exploration« (ikke stillede krav om udødelighed i polarforskningens annaler), hvilket jo var sandt nok. Ekspeditionen blev dog ikke desto mindre fulgt op af to opmålingsrejser, 1936 og 1938, i det samme område under ledelse af Peter Mott, en af de to ingeniørstuderende fra 1935-ekspeditionen, der faktisk bidrog en hel del til den samlede viden om området inklusive Rasmussen-bræen i Sukkertoppen distriktet.

Jeg var ikke selv med på nogen af disse to rejser, fordi jeg på det tidspunkt var igang med en karriere i marinen, men

også det havde Grønland en del at gøre med. I 1935 var jeg for første gang gjort opmærksom på, at det meget aktive torskefiskeri i Vestgrønland, som man så tydelige beviser på i Holsteinsborg, slet ikke havde eksisteret bare 15 år tidligere, da der på det tidspunkt ingen torsk var i havet. Dette gjorde et uudsletteligt indtryk på mig. Alt forandres, og jeg skulle mange år senere opdage, at en af de Hippokratiske forfattere i det 5. århundredes Grækenland havde skrevet: »Forandring er den eneste realitet«. Det var ord at lægge sig på sinde.

Jeg var og er i gæld til min medstuderende i Oxford, Christopher Hartley, for forslaget om, at vi skulle kigge nærmere på hvad der foregår i havet udfor bræfronterne, udfor aktive, kælvende bræer. På Svalbard i 1935 havde han iagttaget en stadig strøm af fugle, der fløj til og fra bræfronten. Hvorfor nu det? Var der føde der. Vi besluttede os for at finde ud af dette. Vi var nødt til at vælge en bræ, der ikke var altfor farlig at komme nær. Vi havde læst os til, at en kutter fra det amerikanske kystværn få år tidligere var ankret op udfor bræen Eqip Sermia, øst for Ata Sund i den nordøstlige del af Diskobugten, hvor man havde beskudt bræen med patroner af 3-tommer kaliber uden at den rørte sig. Det lignede en isbræ, som vi kunne bruge. Med de bedste ønsker og tilladelse fra Grønlands Styrelse sejlede vi så i 1936 til Jakobshavn, hvor vi henvendte os til daværende kolonibestyrer, Aage Knudsen. Af ham lejede vi en 23 fods halvdiesel motorbåd, »Agparliarssuk«, hvorefter vi satte kursen mod Eqip Sermia. Udover undersøgelserne ved bræ-

Max Dunbar's hustru Joan Jackson fotograferet i Nuuk 1946.

fronten planlagde og gennemførte vi et systematisk studium af plankton i hele Atasund regionen. Resten er historie, ovenikøbet publiceret historie. Der udkom adskillige beretninger fra denne ekspedition også en om »opvæld-zonen« (upwelling-zone) ved bræfronten.

Vi kom til at kende familien Knudsen i Jakobshavn godt, og det voksede til et varigt venskab. På denne afgørende 1936-ekspedition mødte vi også Kaptajn Riis-Carstensen, som var skibsfører på marinefartøjet »Heimdal«, samt Dr. Poul Marinus Hansen. De var og er begge berømte mænd.

Jeg havde til hensigt at fortsætte mine studier udfor bræfronter ved Glacier Bay, Alaska, efter et år på Yale Universitet (1937-38). Uheldigvis havde den eneste gletcher, som det var muligt at studere, trukket sig tilbage i bjergene på grund af det varmere klima (»forandring« igen), så jeg tilbragte en behagelig sommer i lejr på Drake Island sammen med Wallace Brigden, en medstuderende

de fra (Cambridge) Yale, med at indsamle og registrere fugle.

Året efter brød krigen ud, og selvom jeg i 1939 og 1940 kunne deltage i to sejladser på Hudson's Bay Kompagniets skib »Nascopie« som deltager i en regeringsundersøgelse af Arktisk plankton, var jeg på samme tid under uddannelse ved kavalleriet (med heste og det hele) med Canadian Officers Training Corps. Jeg blev imidlertid taget ud af vores udenrigsministerium og sendt til Grønland først som vicekonsul og senere konsul. Her starter historien om krigstidens Grønland.

Da Tyskland i 1940 invaderede Danmark, overtog England beskyttelsen af Island, og lagde pres på Canada for at gøre det samme med hensyn til Grønland. Måske er »beskyttelse« ikke det helt rigtige ord, for det var jo indlysende, at det var af interesse for Tysklands modstandere at sikre sig, at hverken Island eller Grønland skulle falde i tyskeres hænder. Som man husker, var USA endnu ikke gået ind i krigen på dette tidspunkt, (det skete først efter overfaldet på Pearl Harbour i december 1941), men USA havde ligeledes en klar interesse i de nordlige områder, idet kryolit var væsentlig for aluminiumfremstilling, og datidens eneste effektive kryolitbrud lå ved Ivigtut i Grønland. Resultatet af alt dette blev, uden at dvæle ved militære og diplomatiske detaljer, at både Canada og USA i 1940 oprettede konsulater i Nuuk/Godthåb. Der var mange daglige gøremål at se til. Der skulle findes markeder for den grønlandske eksport, skaffes indkøbsagenter til Grønland i Nordamerika, skolegang

til børn og meget mere. Der skulle også rapporteres om skibsfartens bevægelser og om fjendtlige aktiviteter på havet og i luften, og det mest interessante af det hele om landsættelser af fjendtlige vejrstationer på Østkysten. Der begyndte at ske noget.

Holland blev invaderet på samme tid som Danmark, og den canadiske ambassadør i Hague, Kenneth Kirkwood, befandt sig pludselig undervejs til Grønland ombord på »Julius Thomsen«. Skibet havde samlet ham op ved Scapa Flow på Orkney øerne. Kirkwood, der var videnskabsmand, forfatter og professionel diplomat, var et højt begavet menneske, aldeles charmerende og gik helt op i sit kald. I vinteren 1940-41 havde man endnu ikke stillet en officiel bolig til rådighed for ham i Grønland, så han lejede sig ind i et privat grønlandsk hjem, og herfra arbejdede han med filosofisk ro. Han var fornuftig nok til at indse, at det specielle ved Grønlands situation krævede lidt mere, eller lidt mindre, end normalt af en ansat i udenrigstjenesten. Han foreslog således udenrigsministeriet i Ottawa, at det nok ville være en god ide at konsulatets ansatte ikke blev rekrutteret blandt ministeriets professionelle personale, men derimod blandt videnskabsfolk, arktiske forskere, der ikke alene havde særlige videnskabelige interesser at forfølge i Grønland, men som måske endog kunne hjælpe med til at holde gang i det mindste i noget af den forskning, som danskere så længe havde udført i Grønland. De ville have et bedre kendskab til de Grønlandske omgivelser, end man kunne forvente af diplomater.

Udenrigsministeriet fulgte hans råd. Desuden var der problemet med at bygge et konsulat.

Rækken af medarbejdere i det canadiske konsulat i Grønland under krigen var følgende: Ken Kirkwood 1940-41, Erling Porsild 1941 (sommeren), Dunbar 1941-42, Porsild 1942-43, Dunbar 1943-44, Trevor Lloyd 1944-45, Dunbar 1945-46. Erling Porsild var chefbotaniker på Canadian Natural History Museum og en kendt arktisk videnskabsmand. Han var søn af Morten Porsild, der i 1907 grundlagde Arktisk Station i Godhavn. Erling var født i Grønland og talte flydende dansk, grønlandsk og engelsk. Han medbragte i 1941 alle de materialer, der skulle til for at bygge et helt hus, bl.a. noget meget dejligt tømmer fra British Columbia. Sammen med en grønlandsk tømrer, Peter Lynge, byggede han konsulatet på Skibshavnsvej, lige overfor Axel Malmquist's hjem. Eske Brun (se senere) havde bragt Axel Malmquist sydpå som handelsinspektør fra Egedesminde, hvor han var kolonibestyrer. På det tidspunkt var disse to huse de eneste på Skibshavnsvej mellem radiostationen og en fårefarmers hjem (Lambert), der lå i nærheden af det sted, hvor Kleinschmidts Pæl stadig står. Så vidt jeg ved er det canadiske konsulat blevet revet ned, og det er en skam, da det var en slags pionerbygning. Konsulatet blev ikke opført på klippegrund, som alle de andre huse i Godthåb, men på sand og grus. Der var en mandshøj kælder med en septiktank, afløb og el-generator. Det var luksus på den tid. Da jeg overtog konsulatet i efteråret 1941, blev jeg som ugerne gik

opmærksom på en alarmerende lugt fra kælderen, som fik mig til at tro, at der nok snart ville blive vrøvl med Erlings septiktank. Det var dog ikke andet end en enorm Oka ost fra Quebec, som han havde glemt at fortælle mig om, og som jeg hurtigt fik fortæret med entusiastisk hjælp fra kolonibestyrer, Thorvald Hedemand. Til alt held havde jeg et mikroskop, så vi kunne eksaminere ostemiderne ved middagsbordet. Hedemand var henrykt, og bemærkede at alle veludstyrede hjem burde have et mikroskop til netop dette formål.

Her må jeg introducere Eske Brun, den mest betydningsfulde og nødvendige mand i hele krigsperiodens Grønland. Han har nedskrevet sin egen beretning i »Mit Grønlandsliv« (Gyldendal 1985), og decideret den til sin lige så bemærkelsesværdige hustru, Ingrid. Brun var en i alle ordets betydninger stor mand. Erik Smidt benævner ham i »Min Tid i Grønland, Grønland i min Tid« som den vigtigste person i det 20'ende århundredes Grønland. Eske Bruns bog afspejler hans karakter, en tør humoristisk sans og en fornuftig og venlig disposition, og hans til enhver tid praktiske sans. Da jeg læste bogen, blev jeg lidt skuffet over, at han næsten ikke nævner Canada. Men han var godt klar over den betydning Canada – også et arktisk land – havde for den grønlandske befolkning under krigen, og samarbejdet mellem de to lande voksede, også efter krigen. Trevor Lloyd startede i sin tid i konsulatet en slags radioforbindelse mellem radiostation i Godthåb, Frobisher Bay og de andre stationer på Baffin Island. Det sidste kapitel i Eske Bruns

bog handler om den grønlandske natur, om havets og det grønlandske landskabs store tiltrækningskraft, og jeg husker, at han på sin 80 års fødselsdag, da vi ventede, at han ville tænke tilbage ad politiske og historiske baner, kun talte om naturen, som det han frem for alt huskede.

Som konsul udførte jeg mange funktioner, der ikke længere er vigtige, skrev notater, fungerede som forbindelsesofficer mellem den canadiske regering og den grønlandske administration (hvilket betød Eske Brun), fremmede handelsforbindelserne, rapporterede alt af militær interesse, og lignende sager. Jeg for min del fandt, at Brun altid var ivrig efter at hjælpe til med det marinbiologiske og oceanografiske arbejde, som jeg hele tiden havde i gang. Jeg fik stillet motorbåde til rådighed hver anden uge til sejlads i Godthåbsfjorden (en af Grønlands bedste, ja den bedste i hele verden) for at trække mine planktonnet og måle temperaturer og saltholdighed. Det at kunne følge den biologiske cyklus i havet gennem et helt år i Arktis er ikke noget, man ofte får lejlighed til. Der er naturligvis andre, der har gjort det både før og siden, som fx Gunnar Thorson i Østgrønland, og Peter Digby og andre. Det hele blev startet af den store pioner Fridtjof Nansen, der tilsyneladende altid gik rundt med et havtermometer i baglommen, hvor han end var henne. Men oplysningerne er altid værdifulde og giver nye informationer og ny indsigt hver gang, og jeg havde hele tre vintre, som jeg kunne bruge i Godthåbsfjorden.

Da Erling Porsild i sommeren 1942

kom tilbage til Godhåb, kunne jeg rejse nordpå til Disko Bugt (og med venlig hjælp fra Aage Knudsen, Jakobshavn) kigge endnu engang på bræen Equip Sermia, som Hartley og jeg havde arbejdet ved i 1936. Den isfri opvælds-zone, der udgør et meget interessant økologisk fænomen, var stadigvæk et fødeområde for fugle og sæler. Det lykkedes også for mig at besøge Erlings far, Dr. Morten Porsild, Grønlandsbiologiens »grand old man«. Han lånte mig endog to havtermometre, som jeg kunne arbejde med i Disko Fjord ved Godhavn, og tage med tilbage til Godthåb. Han fortalte mig på sin direkte måde, at han ikke kunne lide mine metoder, men jeg fortsatte alligevel, som jeg plejede. Metoder ændrer sig med tiden som alt andet.

I øvrig viste undersøgelserne i Godthåbsfjorden, 1942-46, temmelig klart, at havtemperaturerne var faldende gennem perioden, og jeg var modig nok til i 1946 at forudsige, at det var ved at være slut med varmeperioden i den Østgrønlandske Strøm. Min forudsigelse så ud til at holde stik for en tid, men temperaturen steg igen til en ny højde i 1960, hvorefter det som bekendt satte ind med en alvorlig kuldeperiode, og de nuværende udsigter for det grønlandske torskefiskeri er ikke lyse.

Jeg var så heldig at ankomme til Grønland i 1941 mens James Penfield var min modpart i USA's konsulat. Hvis man skal dømme USA's udenrigstjeneste på Penfield og hans efterfølger John Ochiltree, så har ministeriet ikke noget at frygte. Penfield, hvis arbejde i Grønland var meget vigtigere end mit, var til

meget stor hjælp for Grønlandsadministrationen, som Eske Brun da også klart skriver det i sine memoirer. Han havde den evne, som Francis Drake i Dronning Elisabeth den Første tid kaldte »Knowledge of Affairs«, og som Drake ganske enkelt satte lig med mod. Penfield tog sig af »protokollen« og med stor færdighed og ligefremt mod af alle problemerne med midlertidigt at transplantere en amerikansk militær organisation til Grønland. Overfor mig, (og jeg var kun 26 år, da jeg første gang betrødte det canadiske konsulat), tilbød han frivilligt at oplære mig i arbejdet på et konsulat og i alle de kedsommelige nødvendige etikette-spørgsmål, et tilbud som jeg straks modtog. Men jeg tror måske også at jeg havde noget at tilbyde til gengæld. Jeg havde besøgt Grønland, Holsteinsborg, Sukkertoppen og Jakobs-havn Distrikter, to gange i 1930'erne, og jeg var hurtigt i færd med at lære dansk (det var han også for den sags skyld). Vi førte lange samtaler om den situation, vi nu befandt os i, og vi forstod hinanden. Vi udarbejdede sammen en kode til lokal radiokommunikation (en kode som enhver idiot kunne bryde på et kvarter). Den gik ud på, at man erstattede på forhånd aftalte sætninger med bogstaver. Han foreslog en sen eftermiddag, at en af disse sætninger skulle være »tid til en drink«.

Hvad sprog angår, så kan enhver, der er født i Skotland (særligt det østlige Skotland), og som ikke er helt tonedøv, ret nemt lære sig dansk. Danskerne var trods alt i Skotland i mange år, både nordpå og sydpå, og der er mange fællesord i de to sprog. Skotske og jyske fi-

skere kan råbe til hinanden fra skib til skib i deres egne sprog og alligevel blive forstået. Jeg var allerede begyndt at lære dansk i 1935, og kunne i 1941 klare mig helt godt. I de lange vinternætter i 1941-42 læste jeg danske bøger på dansk, og blandt andre også Sjolochovs »Stille flyder Don« og dens fortsættelse i dansk oversættelse, hvilket måske er en slags rekord. Jeg var noget mere tilbageholdende med hensyn til grønlandsk, men under mit arbejde på Baffin Island, havde jeg tilegnet mig lidt Inuktitut, og jeg var altid villig til at lære.

Jeg har altid betragtet sne og is som en berigelse for omgivelserne, ikke det omvendte. I de nordlige egne er havet helt øjensynligt »is-beriget« og ikke »is-plaget«. Grønlændernes og Inuit-folkets liv var tydeligvis i en slående grad afhængigt af havis og sne. Da jeg bor i Montreal, må jeg indrømme, at sneen bliver trættende hen mod slutningen af en lang vinter, men udenfor byen er den pragtfuld, og vi benytter os af den. En af mine tydeligste erindringer fra disse grønlandske vintre handler om at stå på ski – at stå på ski uden hjælp fra skilifter og tove, at løbe på ski op og ned af disse 2000 fod høje fjelde, som regel i klart solskin og det helt hen i juli måned. Ski er faktisk et fornøjeligt transportmiddel i bjergrige områder, og vi var mange fra Godthåb, der nød det til fulde. I vinteren 1945-46 tog min hustru og jeg sammen med Dr. og fru Christian Nørgaard en tur til Qorqut specielt for at stå på ski. Da vi blev sat i land fra motorbåden, der skulle komme tilbage for at hente os igen senere, sagde Joan: »Hvis vi råber om hjælp her, vil ingen høre

os«. Jeg svarede: »Ja, er det ikke vidunderligt«, hvortil hun sagde: »Nej«.

James Penfield og jeg klatrede en sommer op på toppen af Hjortetakken, og før det havde Thorvald Hedemand og jeg organiseret en klatretur til toppen af Sadlen, som blev besteget af de Quervain i 1912, som man sikkert husker. Det er en let klatretur, en gåtur faktisk, men nedefra ser det meget imponerende ud. De to andre deltagere i gruppen var Elisabeth Egede, en skolelærer fra Godthåb, og Jens Rosing, der vist ikke behøver nogen introduktion i dag.

Jeg lærte Finn og Bente Gad at kende i vinteren 1941-42. Vi blev enige om, at vi altid skulle tale sammen på dansk, ligegyldigt hvornår vi mødtes. Som man vil huske, var det i denne første vinter, at jeg lærte dansk, og man kan måske forestille sig den mentale udmattelse, jeg følte efter en hel aftens filosofisk diskussion med de to, på dansk. Jeg vil altid være dem tak skyldig. Dette medførte også, at vi fik organiseret »Musikaftener«. Vi holdt en række planlægningsmøder, hvor vi skulle planlægge programmet under hensyntagen til, hvad vi kunne finde af grammofonplader rundt om i hjemmene i Godthåb. Det var sjovt. Det lykkedes mig endog at få Eske Brun til at komme til vore musikalske aftener, der så vidt jeg husker fandt sted en gang om ugen skiftevis i det canadiske konsulat og i familien Gads hjem. Thorvald Hedemand havde i særdeleshed en meget stor samling musik, som vi trak på ligesom familien Fuglsang-Damgaard havde. Fuglsang-Damgaard var rektor for Seminariet i Godthåb, og både han og hans hustru

forsøgte at lære mig, hvordan man skal begå sig i Grønland. Jeg lærte det aldrig.

Krigstidens Grønland kunne nok synes fjernt fra frontlinierne i Europa og Asien, men krigen var også her. Vi fik nyheder om Danmark, og der var mange tegn og hændelser på havet og i luften. Christian Vibe, der producerede og redigerede »Grønlandsposten« og som senere beskrev krigstidens Grønland i sin bog »Ene ligger Grønland«, fortæller om de forulykkede amerikanske og canadiske fly og om de menneskeliv, der gik tabt. To af Grønlandske Handels skibe »Gertrud Rask« og »Hans Egede« gik ned på havet, den sidste formentlig sænket af fjenden. Vi var så heldige at kunne beholde »Julius Thomsen«, med dets muntre og ukuelige kaptajn Otto Nielsen, der krydsede havet mellem Grønland, Newfoundland og USA flere gange. Jeg var ombord på »Jutho« i konvoj til Newfoundland i 1944, på vej til en orlov derhjemme. Jeg var også ombord på det amerikanske kystværns kutter i 1943 på vej fra Ivigtut til Godthåb. Kort efter at jeg var blevet sat i land, blev den sprængt i stykker af en tysk torpedo, der ramte skibets ammunitionsdepot. Der var kun to overlevende. Ved en anden lejlighed blev et stort amerikansk troppetransportskib på vej til Grønland torpederet i Labrador Havet med et tab på omkring 600 mand.

Der var mange af den slags hændelser til at minde os om krigens virkelighed. Tyske landgangs-grupper blev flere gange landsat på Østkysten, hvorfra de skulle sende vejmeldinger til deres baser – vejmeldinger var en af Grønlands vigtigste eksportartikler. De holdt aldrig

ret længe disse landgangsgrupper, for så snart de begyndte at operere, blev deres signaler opfanget. Operationerne inspirerede Eske Brun til at oprette en lille »Grønlandshær«, bemannet med danskere, nordmænd og grønlændere, med base på den nordøstlige kyst. Denne gruppe udmærkede sig ved at tage en tysk vejrgruppe til fange og bringe den sydpå til Scoresbysund. Hver side mistede en mand, og Løjtnant Marius Jensen fik tilkendt George medaljen (af Canada). Denne episode er veldokumenteret også på tryk. Jeg husker, at Eske Brun en eftermiddag kom hen til mig, fordi han havde en »opgave« til mig, nemlig den at oversætte den officielle rapport skrevet af kaptajn Ib Poulsen, der var leder af slædepatruljen, til engelsk, hvilket jeg gjorde.

Mine sidste år i Grønland, 1945-46, delte jeg med min hustru, Joan Jackson fra Hamilton, Ontario. Vi ankom til Grønland efter krigen i Europa var slutet, og livet i Grønland var forandret med nyankomne ansigter fra Danmark. Vi landede i lufthavnen i Narsassuaq samme dag som flyet fra København ankom. En af dets passagerer var en aldrende og fremtrædende geolog. En ny lufthavn bringer jo uorden i sten og klipper, og denne dame kunne umiddelbart efter landing ses vandrende langs landingsbanen samlende sten og klippestykker, samtidig med at hun røg på en stor cigar. Cigaren tiltrak sig øjeblikkeligt de amerikanske soldaters opmærksomhed, de har vittigheder om kvinder, der ryger cigar. Men på flyet var der et medlem af besætningen, en smuk brunette og pilotens hustru, som soldaterne

også lagde mærke til. Da denne samme dame ved frokost i officersmessen tændte en lige så stor cigar, forstummede det forsamlede militære selskab. De var besejrede.

Dette det tredje år bragte også nye venner, lige ankommet fra Europa. En af dem var Inge Hagen, der skulle op til Jakobshavn for at tage sig af familien Knudsen. Seks år senere, da vi tilbragte et sabbatår i København, blev min hustru standset på Anemonevej i Gentofte af en ung dame, der sagde: »Var det ikke dig der malede din spisestue blå i Godthåb?« Bagefter lærte vi Inges familie vældig godt at kende, og vi ses stadigvæk. Jeg mødte også af og til Mona Lassen, datter af Kaptajn Riis-Carstensen. Hun plejede at synge og spille på hans mandolin på »Heimdals«, når den sejlede langs Grønlands kyster. Venskabets spredning sig som ringe i vandet, men de er meget mere varige.

Der er så mange erindringer, som jeg ihærdigt prøver ikke at glemme. Mit arbejde med denne korte beretning har ansporet mig til at få disse erindringer ned på papiret for det tilfælde, at de skulle være god læsning i fremtiden for venner og familie. Paul Marinus Hansen, som jeg mødte for sidste gang da han var 80 år gammel, ventede for længe med netop dette – at berette om sit liv i Grønland. Han kendte tilsyneladende alle langs kysten og han var den fødte fortæller.

Det tog lang tid at sortere mit plankton-materiale. Joan fik den ide, at vi skulle invitere et par mennesker (elever) fra Højskolen til at komme og hjælpe mig, og samtidig lære noget om diversi-

Joan Jackson på en sejltur i Godthåbsfjorden 1946.

teten i det marine plankton. To drenge akcepterede invitationen umiddelbart, og de kom 1-2 gange om ugen til »plankton-aftener«. Den ene var Jens Kreutzmann, der senere selv arbejdede videre med plankton i Godthåbsfjorden. Vi mødtes igen i Nuuk i 1990.

Eigil Knuth arriverede iblandt os i 1946. Vi tog ham med på en tur ind i Kobbefjorden. Eigil var gået i land for at besigtige en Nordboruin, som interesserede ham, og han kom tilbage med en lillebitte fjeldørred svømmende i en flaske. Det eneste jeg kunne komme i tanke om var at lægge fisken i formalin, og lade den indgå i min biologiske samling. Dette forargede Eigil: »Her kommer jeg med en lille fisk, og så slår han den ihjel!« Hvad havde han egentlig ventet, at jeg skulle stille op? Holde den som kæledyr i en flaske? Jeg skulle have sat den tilbage i fjorden.

Der var middage. Levestandarden så ud til at stige i fredstid og stemningen var høj. Seminariet holdt en kæmpe ju-

lefest. Men for os, som havde været der siden 1941, manglede der noget. Så mange af de mennesker, som jeg havde lært så godt at kende, var rejst tilbage til Danmark, at det lille samfunds struktur var brudt sammen. Men der var og vil altid være: Grønland. Joan og jeg nød det i fulde drag indtil vi lukkede konsulatet for altid i sommeren 1946. Jeg havde nu én vigtig ting tilbage – ændringerne i det marine klimamønster i og omkring den største ø i verden og de tilhørende biologiske (og dermed økonomiske) forandringer. Faktisk var det sådan, at jeg umiddelbart efter min hjemkomst fik en henvendelse fra Fisheries Research Board of Canada om at starte og lede de marine undersøgelser i den østlige del af det canadiske Arktis, som FRBC havde besluttet det var på tide, at komme igang med. Arbejdet startede i 1947 i Ungava Bay og i 1948 blev undersøgelsesskibet »Calanus« bygget og sejlet op til Kuujuk ved munden af brugten. I 1952 tilbragte vi et sabbatår arbejdende på Grønlands Fiske-riundersøgelser på Charlottenlund Slot med krebsdyrmateriale indsamlet i arktiske farvande i Canada.

Årene gik. I 1990, 44 år efter at jeg havde forladt landet, blev jeg og min hustru (ikke samme hustru denne gang – Joan havde forladt ikke bare landet men denne verden i 1959) inviteret til at besøge Grønland af Svend-Erik Danielson, direktør for Grønlands Nationalbank. Nancy og jeg tilbragte to uger i august-september med at se, hvor meget bylivet havde ændret sig og hvor lidt naturen i Grønland var forandret – slet ikke forandret, Gud ske tak og lov.